

„Plejn“. To je na prvi pogled čudno. Saj bi pisatelj, ki obžaluje, kaj vse pristno narodnega so pregnali pregoreči protireformatorji, učinkoval mnogo bolj, če bi namestu dveh pregnanih bogov lahko navedel tri. Zdi se mi, da se je v tem slučaju vendarle zganil Vrhovnikov kritikizem, ki je v „Plejnu“ spoznal gol slovenski substantiv, pa si v substantivu, ki pomeni dejanje ali reč, ni mogel prav misliti starega slovenskega boga. Ker se ni spomnil personifikacij, je „Plejn-a“ („Po-berin-a“ je mnogo laže reči!) opustil.

Še eno pikantno podrobnost treba pri Vrhovniku omeniti, ker nam odpira mikavne perspektive in kaže pot do nove etape. Tiskarski škrat je pri Vrhovniku Hrenovo „Lado“ spremenil v „Ledo“. Kadar nam bo kdo pripovedoval o starih slovenskih bogovih Ledi in Poberinu, takrat bodo ti Hrenovi bogovi priromati do četrte etape in takrat bo med očete slovanskega Olimpa, med naše Homerje, sprejet poleg Hrena tudi g. tiskarski Škrat Blasnikove tiskarne v Ljubljani. Toda — mogoče so to etapo že dosegli in jaz samo ne vem za njo. Če je še niso, je tega krivo samo dejstvo, da je Vrhovnikova knjižica premalo znana.

Za Hrenovo dobo značilno razmerje med mitologijo in literaturo ni prav nič osamljenega, ampak ima pri vseh narodih, posebno v starejših dobah, obilico paralel. Tukaj hočem navesti samo dve, iz novejše dobe, ki se neposredno tičeta tudi nas in tukaj obravnavanega predmeta. Prva desetletja 19. stoletja so v nemški literaturi, posebno v nje provincijalni masi, značilna baš po tem, da v tej literarni produkciji ni mogoča stroga ločitev med poezijo in mitologijo, novelo in zgodovino. Mitologija je literatom te dobe naravnost artistična oblika. V tej literaturi se je izobrazila in v tem času zoblikovala ona slovenska problematična natura, ki je bila krščena na ime Davorina Trstenjakova. Kdor bere Trstenjakove mitološke spise, ne sme tega prezreti. Tip popolnoma modernega literata te vrste pa je R. H. Bartsch; kdor bi iz njegovih spisov, n. pr. iz romana „Frau Utta und der Jäger“ hotel kratkomalo posneti današnje mitološke nazore Slovencev in Hrvatov, bi se grdo opekkel.

Vsem tem literatom je mitologija samo področje in material, na katerem in s katerim operira njihova literarna invencija. To je njih naravno in splošno priznано pravo; naloga znanosti pa je, da pokaže mejo, ob kateri neha resnica in se začne — umetniška fikcija.

Dr. Jož. A. Glonar.

Jezikovna meja od Spielfelda do Monoštra leta 1844. Avgsburška „Allgemeine Zeitung“ je v svojih prilogah prinesla leta 1844. zelo natančen opis slovensko-nemške meje, kar je leži vzhodno od Spielfelda¹. Povod k temi je dalo Bernhardijevo delo o mejah nemškega jezika, s katerim pisec ni zadovoljen v kolikor se namreč tiče ozemlja, ki ga on natančneje pozna. Kdo je avtor tega popisa, ni razvidno iz omenjenih prilog, pač pa je v slavnostni knjigi, ki je izšla 16 let pozneje, izdana na čast spominu nadvojvode Ivana², podana v izvlečku ista snov ter se urednik — dr. Hlubek — sklicuje na natančnejši svoj popis v navedenih

¹ „Die deutsche Sprachgränze im Südosten der Steiermark“; priloge k številkam 270., 271. in 276. iz dne 26. in 27. sept. ter 2. okt. 1844.

² Ein treues Bild des Herzogthumes Steiermark als Denkmal dankbarer Erinnerung an Weiland Se_e kaiserliche Hoheit den durchlauchtigsten Erzherzog Johann herausgegeben von der k. k. steiermärkischen Landwirtschafts-Gesellschaft durch ihren Sekretär Dr. F. X. Hlubek, Professor und kaiserlicher Rath. Gratz 1860. Str. 52—54.

prilogah avgsburške „Allg. Zeitung.“. Ker so Hlubkova izvajanja glede Štajerske malo, glede Ogrske pa sploh neznana in ker napravi njegov zelo natančni popis vtis nepristranosti, ga prinašamo, v kolikor se tiče popisa jezikovne meje. To tembolj, ker konstatuje par let pozneje izišla Czoernigova etnografična karta (1855) in Etnografija (1857) v nekaterih občinah precej drugačno narodnostno strukturo. V slavnostni knjigi (1860) pa Hlubek vzdržuje vse svoje trditve iz leta 1844.; še več, on se odločno upira naziranju, da je Maribor zvezan — čeprav le potom mešanega ozemlja — z nemško celino, kot to trdi Czoernig. „Mesto Maribor je v resnici jezikovni otok, ki leži že precej globoko od nemške jezikovne meje, katera se vije severno od Mure ob njenem levem bregu¹“.

Tudi je na Czoernigovi etnografični karti vse polno jezikovnih otokov in mešanih krajev, po Hlubku (1844) pa le „Maribor in Ptuj, ki sta nemška jezikovna otoka ...“ Takratne narodnostne razmere na Štajerskem razsvetljuje zadostno popis mariborskih prilik. ... „Maribor, sedež okrožja in gimnazije, tvori nemški jezikovni otok. Šetajoč se med ličnimi hišami prijaznega mesta, čujemo vsenaokolu nemške glasove, slovenščino sliši mo vmes le iz ust nižjih stanov, kajti služabništvo in prebivalstvo nekaterih predmestnih ulic je še slovensko; zato se tudi slovensko propoveduje v predmestju pri Sv. Magdalen, dočim je sicer v Mariboru le nemška služba božja; ob sebi umevno je tudi šola nemška, kajti ubogi slovenski otrok se mora po vsi deželi navaditi na nemške knjige, črkovati nemške besede, truditi se z nemškimi čitankami, čeprav ne razume nobene besede tujega mu jezika. Sčasoma se seveda privadi na nevadne mu glasove, si prisvoji tudi posamezno besedo in se mora naučiti v tujem jeziku celo vzvišene verske resnice. Vse knjige, ki jih dobi v šoli v roke, so spisane v nemškem jeziku in z nemškimi črkami, le katekizem, ki ga mora seveda znati pri skušnjah po nemško, ima tudi prestavo. Šele nekaj let sem si upajo poučevati slovanski patriotje otroke slovenščino, da ne ostane narodu njegov materin jezik popolnoma tuj.“ —

Hlubkov popis lahko razdelimo na dva odstavka, iz katerih se najlažje razvidi jezikovna meja, namreč v popis slovenskih in popis nemških obmejnih krajev.

Nemški obmejni kraji. „Popotnik, ki prihaja od severne strani po takozvani tržaški cesti ali pa po deroči Muri in ima za hrbtom Gradec in Wildon ter pošto postajo Strass, se nahaja še vedno na nemški zemlji; šele južno od slednjega kraja, ko je došel do mogočnih gradov Ernožkega (Ehrenhausen) in Spielfeldskega², ki se dvigata na zelenih višinah desnega murskega brega, je prišel do skrajne meje nemškega jezika; ko stopi, po omenjeni cesti gredé, na desni breg, je že popustil jezikovno nemčijo ter stoji na slovanski zemlji. Od tod deli Mura oba jezika tja do prijaznega Cmureka“, ... v tej pokrajini [so] skrajne najjužnejše nemške vasi Gersdorf pri Spielfeldu, Sp. Črniščina (Unt. Schwarza), Lihovci (Lichendorf) in Weitersfeld; vse ležijo v rodovitni ravnini, pa nekoliko proč od Mure“. ... gradovi Spielfeld, Brunnsee, Weinburg ... in tudi Straß kot Ernož ... so obdani od Nemcev, ki jim je slovenščina popolnoma tuja“. „Pri Cmureku pridemo po dolgem in trdnem mostu na desni breg in ravno tako tudi nemščina ... kajti cmureški grad (Ob. Mureck) je ... nemška trdnjava; cmureška župnija je pa v jezikovnem oziru že mešana, kajti

¹ Ein treues Bild ...; str. 52.

² Vsi nemški obmejni kraji so v tem odstavku radi boljšega pogleda razprto tiskani.

semkaj spada slovenski, na desnem bregu ležeči Sladki vrh in Rabenberg, radi katerih se vrši vsako tretjo ali četrto nedeljo slovenska služba božja v trški kapeli sv. Patricija*. „Južno od cmureškega gradu se razprostirajo kočé in hiše nemške občine¹ Trate (Wiesenbach), ki leži v najvišjem delu ščavniške doline . . . Na višini nad njo je Lokavec (Lugatz), ki je nemški kljub slovenskemu svojemu imenu; na istem grebenu leži vas Vratje (Frattenberg). Nemški jezikovni meji sledeč do njenih najjužnejših točk moramo zapustiti gričevje, da pridemo do Absberga, ki leži na vznožju zelenih višin ter na okrajni cesti, ki drži iz Cmureka v Radgono. Šetajoč se ob prijetno šumečem Mühlbachu pridemo do Proskersdorfa, ki leži na obeh straneh ceste v ravnini, dočim se vleče Miethsdorf in Janževo (Jauchendorf)² na vznožju goric, vrh katerih leži slovenski Graben. Najbližje nemške vasi, ki se razprostirajo na severu sredi ravnine, so Žiberce (Seibersdorf), Žepovci (Schöpfendorf), Marhečka vas (Marchersdorf) in Črneci (Schirmdorf); ležijo v mali oddaljenosti ena od druge in so obdane od obširnih pašnikov, ki spominjajo že na bližino Ogrske*. „Dočim znajo prebivalci iz Lokavca, Trate in Vratij prav dobro slovensko, je to znanje pri prebivalcih teh krajev že dosti manjše. Velika vas Apače (Abstall) . . . se ponša s svojo staronemško cerkvijo . . . V tej nemški župni cerkvi se čita evangelij radi vžupljenih slovenskih krajev vsako nedeljo v obeh jezikih, slovenska služba božja je pa le vsake štiri tedne in sicer na mlado nedeljo. Segovci (Sügersdorf)* so nemški. „Od Lutvercev (Leitersdorf) se moramo obrniti tik mimo slovenske Plitvice (Plippitz) čez širno ravnino na jug tja do hribovja, kjer leži na obraščenem vznožju Lománoše (Deutsch-Radersdorf) in dalje na vzhodu Glasbach*.

Razven skrajnih hiš, ki so mešane, je radgonsko „predmestje Gris še popolnoma nemško. Služinčad pa je deloma že slovenska*. Radi peterih vasi (Potrna, Dedonjci, Zenkovci, Gorca in Žetinci), ki so vžupljene k mestni župniji „se vrši v cerkvi Device Marije sleherno nedeljo slovenska služba božja. Sicer je pa mesto brezdvomno nemško in je na dr. Bernhardijevi karti zarisano po krivem na slovenskem ozemlju. Skrajna nemška meja teče sicer tik pred Radgono, toda iz ust njenih prebivalcev se sliši skoraj le nemščina. Le takrat, ko privabi semkaj okoličane semenj ali pa ob nedeljah služba božja, takrat se seveda razlegajo slovenski glasovi po njenih ulicah in trgih. Od Radgone teče meja proti Ogrski mimo nemško-štajerskih krajev Stara ves (Altdörf), Ledümerje (Hammersdorf) in Pridova (Pridahof)*. Od Grincev do Srdice „teče meja blizu deželne, vendar ležijo vmes nemški, že na Ogrskem ležeči kraji. Füchseldorf (Füxlincz), Sinnersdorf, kjer se opravlja služba božja vsako tretjo nedeljo od grajske (lembaške) župnije ter Guitzenhof*. Nadaljne „nemške vasi so Wanersdorf, Krottendorf, Kalch in Dobra (Neuhaus), kjer je župna cerkev za vse te kraje ter Tauchen (Tánka) in Liba*. Od tod nadalje se govori nemški v sledečih obmejnih krajih: „Minihof, Zg. Straža (Ob. Drossen), Eisenberg, Št. Martin na Rabi, Neumarkt (Farkasdifalva), Slovenska ves (Windischdorf, Tótfalu) in v trgu Monošter (St. Gotthard)*.

¹ Izraz občina znači v tem času kraj ali pa katastralno občino.

² Kako se kvarijo imena, kaže ravno Janževo. Leta 1792. piše Kindermann na svoji karti mariborskega okrožja še Janschendorf. Hlubek leta 1844. Janschendorf in današnje uradno ime — Jauchendorf.

Slovenski obmejni kraji. „Od Spielfelda navzdol tvorijo desni breg reke gorice, z gozdovi porašene ... Po teh prijaznih višinah ležijo slovenske kmetije in zidanice, raztresene med trto, sadnim drevjem, polji, travniki in goličavami. Vse te hiše, dvori in kočje spadajo ... k sledečim slovenskim krajem: Cršak, Selnica, Sladki vrh in Svečane¹. Tu se sveti na višini s trto porasli tudi še sredi slovenskih podložnikov grad Neukünegg“. Slovenske obmejne občine so nadalje Velka ali Marija Snežna, Dražen vrh in Rožengrunt, „s sosednjimi vasmí enakega jezika Grebenom in Nasovo ...“ Zadnja dva kraja ležita že blizo ravnine, „ki je skoraj vsa z Nemci poseljena ... Le radi dveh krajev, od katerih je Nasova mešana, se vrši v nemških Apačah, kamor cerkveno spadata, služba božja vsako mlado nedeljo v slovenskem jeziku. Nasova je bila preje nemška, je pa prevzela zvečine slovenščino. Prebivalci se pečajo s trto in to delo razume slovenska žena bolje od nemške; radi tega in pa, ker so večkrat še kak vinograd priženili, jemljejo kmetje iz tega kraja največkrat slovenska dekleta in tako se je tekom časa potom slovenskih mater razširila tudi slovenščina. Enako kot Nasova leži tudi Plitvička gora na grebenu, ki je s trto posajen, dočim so Lešane (kraj, ki je nastal večinoma v novejšem času) na njegovem severnem vznožju, Plitvica že popolnoma v ravnini, Police in Hércovšak pa zopet na zelenem gričevju. Po tem gričevju prebivajo večinoma viničarji, stanujoč po raztresenih, s slamo kritih, ilovnatih kočah ter obdelujejo — največkrat brez vsakega lastnega posestva — vinograde svojih gospodarjev. Njihove gorice, ki dajejo slovečo kapljico, mejijo na Radgonski grad, od katerega jih loči le bogato zasajena zaseka Fuchslucke². Ta zaseka in cesta, ki pelje po njej, tvori pravzaprav mejnik slovenskemu jeziku, vendar pljuska njegovi valovi do gradu, kajti tudi v grajskih vinogradih so sploh vsi viničarji že Slovenci. Na vzhodnem koncu zaseke ... leži poleg mogočne šole župna cerkev sv. Petra ...“, ki „je na desnem bregu Mure najsevernejša slovenska župnija, kjer se v nemščini služba božja sploh nikdar ne opravlja. Kar je na jugu in vzhodu od tod, je vse popolnoma slovensko, izvzemši raztresene hiše skrajnega Grisa (radgonskega predmestja), kjer se oba jezika menjujeta od rodbine do rodbine in hiše do hiše“.

Slovenski obmejni kraji na levem bregu Mure so: Potrna (Laafeld), Dedonjci (Dedenitz), Zenkovci (Zelting) in Górica.

Od Górice teče jezikovna meja nekaj časa po državni ob Kučnici navzgor, dokler ne stopi pri Grlincih (Görlincz, Görhegy, Gierlsdorf)³ na ogrska tla.

„Najzapadnejši slovenski kraji v železni županiji na Ogrskem so ... Grlinci, ki so vžupljeni k Sv. Heleni v Pertoči (Pertócsa, Perestó), ki je istotako obmejna vas kot k njej spadajoči Večeslavci (Vecseszlavec, Vasvecsés); nadalje Slovenski Sv. Jūri (Vizlendva) z župno cerkvijo sv. Jurija in semkaj vžupljene vasi: Ro-

¹ V tem odstavku so slovenski obmejni kraji razprto tiskani.

² Slovenskega izraza za to menda ni. „Fuchslucken“ se je imenovala gostilna ob cesti, kjer so se shajali slaboglasni ljudje, ki so v nekdanjem gostozaraščenem kraju pod gradom proizvajali svojo rokovnjaško obrt.

³ Madjarizacija imen se je pred kakimi 20 leti raztegnila tudi na zadnji okraj, ki se mu je še poznalo slovensko lice, na Mursko Soboto. Specijalka in generalka ima še prvotna imena, ki pričajo, čeprav v madžarski obleki, da prebivajo tod Slovenci. Novi uradni izrazi pa niti od daleč več ne spominjajo na to, da bi to utegnili biti slovenski kraji.

gašovci (Rogasócz, Szarvaslak), Nuskova (Nuszkova, Dióslak) in Srdica (Szerdicza, Seregháza) ... Od Srdice se obrne meja ... mimo „Sotine (Szottina, Hegyszoros), Zg. Slaveče (Felsöcsalogany) do Kuzdobljanov (Kuzma), kjer je podružnica od Gradu (Felsőlendva, Limbach) ... Od Kuzdobljanov gre meja slovenskega jezika mimo teh-le krajev: Matjašovci (Szt. Mátyás), Türke in Zg. Sanik (O. Zeming, Felsőszölnök), kjer je sedež župnije, Ritkorovci (Ritkaháza), Verice (Permise), Sokolovci (Eckersdorf, Szakonyfalu)*. Prvi madžarski kraji, ki jih sedaj srečamo, so Zsida in Talapatka. „Med Sv. Martinom in Sokolovci ležeča vas Sp. Sanik (Unt. Zeming, Alsó-Szölnök) je poseljen s Slovenci in Nemci*. —

Zelo je škoda, da Hlubek svoje namere — popisati tudi jezikovno mejo na Štajerskem, kar je je zapadno od Spielfelda — ni izpolnil, kot je v prilogah obljubljal. Izrazi se pač, a le v splošnem: „Slovansko ozemlje se je v prejšnjih stoletjih skrčilo, v zapadnem delu Štajerske in sicer v porečju Sulpe in Zg. Pesnice se pa krči radi nemške politične premoči, ki se pozna posebno pri šolstvu, še vedno. Kaj sličnega o vzhodnem delu Srednje Štajerske ne moremo trditi. Tu se vzdržuje Slovenec v istih mejah, ki so že stoletja stare. Vzrok najdemo najbrže v tem, da mejijo tukaj Slovenci na Nemce v kompaktni masi, dočim so morda tamkaj že od nekdaj z Nemci pomešani in so bili tako jezikovno lažje premagani*.

Inž. J. Mačkovšek

Kaj prevajamo. Čast mi je naznaniti vam, da sem prevel iz francoščine: Paula Bourgeta roman „Le Démon du Midi“; Molièreovo komedijo „Le bourgeois gentilhomme“; Charlesa Nodierja bajke: „Le songe d'or“, „Le génie bonhomme“, „Trésor des fèves et Fleur de pois“; H. Françoisa povest „Pauvres gens“; Emila in Aleksandra Erckmann-Chatriana povest: „Le trésor de vieux Leignieur“. — Bajke: „La bûche enchantée“, „La souris grise“ in „Yvon et Finette“, François Coppee-ja sličici: „Le parrain“, „L'enfant perdu“; Eugenije Foa povestnici: „Mademoiselle Lajolais“, „Les petits gâteaux“; Jeana de la Fontainea 150 bajk v vezani besedi in končno Gustava Flauberta: „Trois contes“. S poslednjim prevodom prehiteli ste me Vi, on ostane pri meni v rokopisu. Sedaj prevajam najnovejši vojni roman Adriena Bertranda „L'appel du sol“. 150 La Fontainovih bajk izdam v kratkem. Iz italijanščine: Attilia Barbiera „Vita paesana“; Amelie Rossellijeve šestero socialistično navdahnjenih črtic; Francesca dall' Ongara povesti: „La pianella perduta“, „Due Madri, La rosa delle Alpi“, „Il pozzo d'amore“; Grazie Deledde osem črtic iz sardskega življenja. — Ivan Hribar.

Prevedel sem iz italijanščine: Salvatore Farina: „Gospod Jaz“, roman; Nicolò Machiavelli: „Koren lečen“ (Mandragola), komedija nravi; Carlo Goldoni: „La locandiera“, komedija, „Le donne curiose“, komedija. Prevajam: Nicolò Machiavelli: „Il principe“; Carlo Goldoni: „Il burbero benefico“; Giovanni Boccaccio: „Il Decamerone“. — Dr. Vladimir Knaflič.

Albin Prepeluh je prevedel: Machiavelli: „Il Principe“. Torej zopet dve koliziji: Flaubertove „Tri povesti“ in Machiavellija „Il Principe“!